

WYJAZDY WYPOCZYNKOWE DZIECI I MŁODZIEŻY NA TERENIE WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

MAGDALENA KUGIEJKO

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
e-mail: kugiejko@amu.edu.pl

SŁOWA KLUCZOWE

aktywność turystyczna, krajoznawstwo, wyjazdy wypoczynkowe

STRESZCZENIE

Zorganizowany pobyt poza miejscem zamieszkania to świadome i planowe działanie zmierzające do pogłębienia zainteresowań kulturalnych i krajoznawczych, zgodnie z indywidualnymi potrzebami uczestników. Dni wolne od zajęć szkolnych to doskonała okazja, aby zadbać o wypocznik dzieci i młodzieży. Różne formy wypoczynku uzupełniają pracę szkoły oraz pomagają promować aktywność fizyczną. W artykule podjęto próbę przedstawienia podstawowych cech pozaszkolnej aktywności turystycznej dzieci i młodzieży na terenie województwa wielkopolskiego. Rozważania opierają się na podstawie danych uzyskanych z Systemu Informacji Oświatowej oraz wyników przeprowadzonych badań empirycznych na losowej próbie uczniów ze szkół w Wielkopolsce.

Wprowadzenie

Turystyka jest formą czynnego wypoczynku, działalnością społecznie aprobowaną, zatem dotyczy zarówno dorosłych, jak i dzieci i młodzieży. Badania nad turystyką dzieci i młodzieży prowadzone są w Polsce od około 40 lat. Najistotniejsze pozycje, jakie się ukazały w tamtym okresie czasu, to *Turystyka a wychowanie* (Przeclawski, 1979), *Turystyka Młodzieży* (Dziewulak

i in., 1977), *Turystyka a człowiek i społeczeństwo* (Przeclawski, 1984). Turystyka i rekreacja są silnie powiązane z życiem społeczeństwa, zachodzącymi w nim procesami. Rozpatrując w różnej skali i w różnych aspektach problemy edukacji, spełniają one określone funkcje (indywidualny i zbiorowy wymiar). Turystyka ma również szczególne znaczenie jako „forma odpoczynku, relaksu, poznania, zdobywania wiedzy, regeneracji sił fizycznych i psychicznych” (Nowakowska, 2009, s. 1–44). Rola turystyki i rekreacji w stosunku do systemu edukacji, w tym również edukacji społeczeństwa, polega także na dostarczaniu przesłanek inspirujących jego działalność (Tauber, Siwiński, 1999, s. 10–37). Dlatego też nie tylko szkoła i nauczyciele są podmiotami edukacyjnymi, ale również rodzinny model uprawiania turystyki staje się dla dzieci i młodzieży wzorem do naśladowania. Kształtuje on potrzebę uprawiania turystyki w czasie wolnym (Czerniawska, Juraś-Krawczyk, 2001, s. 16). Organizacja wypoczynku, zabawy, rozrywki należy do zasadniczych treści życia rodzinnego. Działalność wychowawcza rodziny zapoczątkowuje proces, który w dalszym ciągu jest przejmowany przez szkołę i inne instytucje wychowawcze (Kawula i in., 2009). Poznawanie świata przez turystykę jest istotnym elementem wpływającym na wychowanie.

W artykule podjęto problem uczestnictwa w wyjazdach wypoczynkowych dzieci i młodzieży wielkopolskich placówek oświatowych. Odniesiono się do turystyki krajowej i zagranicznej. W czasie prowadzenia badań szczególną uwagę zwrócono na korzystanie z zorganizowanych i niezorganizowanych wyjazdów wypoczynkowych poza miejscem zamieszkania (w kraju i za granicą), jak również na częstotliwość podejmowanych działań. Trzeba podkreślić, że w wielu przypadkach działania są realizowane. Dzięki wprowadzonym podziałom na typ szkoły (podstawowa, gimnazjum, liceum) uzyskano dokładniejszą charakterystykę badanej grupy społecznej.

Wyjazdy młodzieży szkolnej

Pierwszym środowiskiem, które wprowadza dziecko w świat kultury jest rodzina, drugim zaś szkoła. Rodzina wdraża jednostkę w świat kultury materialno-technicznej i symbolicznej, uczy rozpoznawania przedmiotów, ich znaczeń, roli i przeznaczenia. To ona formuje podstawowe wartości i idee, jakie winny być przedmiotem dążeń oraz aspiracji. Adamski (1991, s. 47–57) wyróżnia cztery główne funkcje rodziny: biologiczną, ekonomiczną, społeczno-wyznaczającą, socjopsychologiczną. Każda rodzina wypełnia te funkcje na innym poziomie i w innym zakresie. Przeobrażenia w różnych dziedzinach życia również wpływają na zmianę zachowań pomiędzy najbliższymi (Majorczyk, 2010, s. 26–27). Przygotowywane przez rodziców formy wypoczynku powinny nie tylko sprawiać radość dzieciom, ale pełnić również mieć funkcję edukacyjną poprzez kształtowanie postaw, naukę pożądanego stosunku do otoczenia najbliższego, naturalnego i społecznego (Turowski, 1998, s. 16–17). Podróż jako projekt edukacyjny zawiera w sobie przesłanie, skrupulatne przygotowanie, świadomość celu, przeżycie i znaczenie dla własnego rozwoju. Edukacyjne funkcje pełnią również podróże w grupie, gdzie często ta sama rzeczywistość z rówieśnikami wywołuje inne emocje, przeżycia, doświadczenie edukacyjne zmieniające człowieka (Czerniawska, Juraś-Krawczyk, 2001, s. 16). Wyjazdy dzieci i młodzieży szkolnej organizuje się w dwóch formach, jako:

- krajoznawstwo i turystyka – w trakcie trwania nauki szkolnej, w ramach zajęć lekcyjnych, pozalekcyjnych i pozaszkolnych,
- wypoczynek – obejmuje aktywność podczas ferii zimowych, wakacji letnich oraz zimowej i wiosennej przerwy świątecznej.

W dobie nowożytnej podróż turystyczna pojawiła się stosunkowo późno, w wieku XVI. Narodziło się wtedy zjawisko wysyłania przez ówczesne elity młodzieży „w objazd”, nazywane *grand tour* (1667). Termin przyjął się jako nazwa własna podróży edukacyjnych odbywanych w XVI–XVII wieku (Mączak, 1984; Urry, 2002; Podemski, 2005, s. 16). Rola i pozycja społeczna turysty nadal kształtowana jest przede wszystkim przez wiek, płeć, wykształcanie, zawód, stan rodziny. Czynniki te wpływają na motywy wyjazdów, częstotliwość, czas trwania. Inicjacja turystyczna dokonuje się na ogół w rodzinie, albo – jeśli brak odpowiednich tradycji rodzinnych – w szkole lub grupie rówieśniczej. Tymczasem szkoły w minimalnym stopniu realizują przygotowanie dzieci do uprawiania turystyki (Przeclawski, 2004, s. 80–85). Edukacja dla turystyki to nie tylko przekazywanie wiedzy i umiejętności, ale także kształtowanie postaw gościnności i otwartości. Uprawiając turystykę wchodzimy w bezpośredni kontakt z przyrodą, z kulturą czy życiem społecznym. Specyfika tego sposobu poznawania polega na tym, że dokonuje się ono bezpośrednio, a nie za pośrednictwem książek, filmów czy środków masowego przekazu. Podróż traktowana jako nietypowa forma edukacji wzbogaca wiedzę, rozwija zainteresowania, rozbudza wrażliwość, umożliwia wyjście z codzienności (Czerniawska, Juraś-Krawczyk, 2001). Turystyka powinna stać się częścią programów szkolnych, dzięki czemu nauczanie niektórych przedmiotów (np. biologia, geografia) w trakcie wyjazdów turystycznych stałoby się bardziej efektywne.

Krajoznawstwo w szkolnictwie

Turystyka poznawcza, krajoznawstwo, uznawana jest za drugi rodzaj co do popularności zaraz po turystyce wypoczynkowej (Kowalczyk, 2002). Głównymi celami wyjazdów turystycznych są walory antropogeniczne (zabytki architektury, wykopaliska archeologiczne, skanseny), jak również walory przyrodnicze (parki narodowe, pomniki przyrody nieożywionej i ożywionej) (Kowalczyk, 2002). Ważną rolę w rozwijaniu turystyki i szeroko pojętego krajoznawstwa odegrał Wincenty Pol, który podjął apel Staszica kierowany do młodzieży polskiej, „by nikt nie ubiegł jej w poznawaniu własnej ziemi” (Sikora, 1999, s. 14). Organizację krajoznawstwa i turystyki szkolnej określa akt prawny regulujący warunki i sposoby organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Rozporządzenie..., 2001):

- wszelkie wyjazdy w czasie trwania nauki szkolnej, w ramach zajęć lekcyjnych, pozaszkolnych oraz zielone, białe szkoły traktowane są jako wycieczka szkolna,
- wycieczki szkolne zagraniczne oraz wszelkie wyjazdy organizowane przez szkoły i placówki oświatowe należy zgłaszać w siedzibie Kuratorium Oświaty,
- za organizację krajoznawstwa i turystyki szkolnej odpowiedzialny jest dyrektor szkoły, który przede wszystkim zobowiązany jest do zatwierdzenia karty wycieczki, zarówno dla wyjazdów krajowych, jak i zagranicznych.

Niestety w programach szkolnych niewiele jest miejsca na turystykę, a coraz częstsze trudności ekonomiczne ograniczają organizowanie wycieczek turystycznych przez szkołę. Poza tym nauczyciele na ogół nie są odpowiednio przygotowani, a trudno „zarazić kogoś bakcylem turystyki, jeżeli samemu się tej turystyki nie uprawia” (Przeclawski, 2004, s. 81).

Organizacja wypoczynku dzieci i młodzieży

W związku z obecnym behawioralnym kierunkiem w geografii turystyki, przedmiotem badań są również potrzeby turystyczne (wypoczynkowe), rozumiane jako zespół potrzeb człowieka związanych z koniecznością regeneracji jego sił fizycznych i psychicznych oraz pragnieniem rozwoju własnej osobowości. Zaspokojenie potrzeb następuje w czasie wolnym od pracy i innych obowiązków i które realizowane są w przestrzeni turystycznej (wypoczynkowej) (Kowalczyk, 2002). Wypoczynek może być organizowany w formach wypoczynku wyjazdowego (kolonie, obozy, zimowiska) i w formach wypoczynku w miejscu zamieszkania (półkolonie, wakacje w mieście), zwanych dalej „placówkami wypoczynku”. Podstawowym aktem prawnym regulującym kwestię wypoczynku dzieci i młodzieży jest rozporządzenie w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku, dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania (Rozporządzenie..., 1997):

- zgodnie z ustawą o systemie oświaty, w czasie wolnym od zajęć szkolnych dla uczniów mogą być organizowane kolonie, obozy i inne formy wypoczynku,
- organizatorami wypoczynku mogą być dyrektorzy szkół i placówek (organizacja aktywności turystycznej lub sportowej w miejscu zamieszkania dzieci i młodzieży w formach takich, jak przykładowo „Lato w mieście”),
- Wielkopolski Kurator Oświaty corocznie współfinansuje wypoczynek letni dzieci i młodzieży szkolnej, pochodzących z rodzin o niskich dochodach oraz mających mniejsze szanse, wynikające w szczególności z ich niepełnosprawności (Obwieszczenie..., 2014).

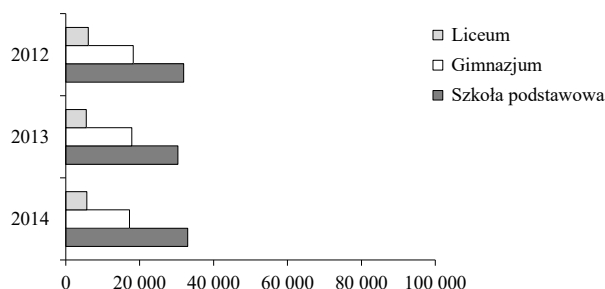
Pojęciami bliskimi pojęciu turystyka są określenia rekreacja, czas wolny, wypoczynek. Głównymi cechami rekreacji są odprężenie, rozrywka i rozwój (Warszyńska, Jackowski, 1978, s. 19; Dumazadiera, 1968). Socjologia czasu wolnego (Kowalczyk, 2002), nawiązuje do socjologii turystyki (Przeclawski, 1979) zajmującej się turystyką jako zjawiskiem społecznym (jej przebiegiem, przyczynami i skutkami). „Prawidłowa (zgodna z oczekiwaniami społecznymi) organizacja czasu wolnego służy procesom kształcenia i wychowania, które muszą dokonywać się również poza ławką szkolną” (Sarnecki, 2010, s. 223–228). O turystyce mówić można jako o możliwości rozwoju własnej osobowości, zmiany stylu życia w kontekście kontaktu z naturą, regeneracją sił psychofizycznych, wypoczynkiem oraz relaksem (Żelazna i Górska-Warsewicz, 2013, s. 37). Działalność krajoznawczo-turystyczna w trakcie wycieczek czy obozów wędrownych zależy jednak w znacznym stopniu od właściwego zdefiniowania celów tego typu aktywności, których pełna świadomość, jak też akceptacja ze strony młodych uczestników, są warunkiem niezbędnym dla powodzenia wychowawczo-dydaktycznej strony tychże wycieczek (Denek, 1996, s. 32–50).

Metody i wyniki badań

Wśród głównie wykorzystywanych metod badawczych należy wyróżnić metody opierające się na informacjach wtórnych (dane pochodzące ze spisów i rejestrów), a także metody polegające na zbieraniu informacji pierwotnych (badania ankietowe, wywiady). Na podstawie uczestnictwa dzieci i młodzieży w turystyce scharakteryzowano wyjazdy wypoczynkowe podejmowane w województwie wielkopolskim. Obok charakterystyki wyjazdów w latach 2014–2015, dla umożliwienia porównań przedstawiono wyniki corocznych badań dotyczące wypoczynku, uczestnictwa w turystyce prowadzonych przez System Informacji Oświatowej (lata 2012–2014). Badaniami objęto zorganizowane i niezorganizowane wyjazdy krajowe poza miejscem zamieszkania oraz wyjazdy zagraniczne. W odniesieniu do wyjazdów dzieci i młodzieży zweryfikowano intensywność podejmowanych działań (korzystanie z jednej, dwóch lub więcej form wypoczynku), ponadto sprawdzono uczestnictwo w zorganizowanych aktywnościach wypoczynku w miejscu zamieszkania. Badania ankietowe przeprowadzono w roku szkolnym 2014/2015. Formularze przesłano drogą elektroniczną do wszystkich szkół podstawowych, gimnazjów i liceów w województwie wielkopolskim (według wykazu Poznańskiego Kuratorium Oświaty). Badania przeprowadzono w okresie od 1 marca do 30 czerwca 2015 roku. Formularz składał się z 31 pytań, w tym trzy były pytaniami otwartymi. W województwie wielkopolskim w roku 2013/2014 działało łącznie 2099 aktywnych placówek edukacji dzieci i młodzieży (szkoła podstawowa – 1220, gimnazjum – 678, liceum ogólnokształcące – 201). Łączna liczba dzieci wynosiła 420 029, z czego na formularz ankietowy odpowiedziało 809 respondentów, co daje 0,2% uczniów. Obowiązek sprawozdawczości, przekazywania danych w systemie informacji oświatowej według rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej (2012; 2014) regulują aktualizację dotyczącą danych wypoczynku dzieci i młodzieży z województwa wielkopolskiego. Poszczególne wyniki przekazywane są przez: a) szkoły publiczne prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego, osoby fizyczne i prawne, b) szkoły niepubliczne z uprawnieniami szkół publicznych i bez uprawnień szkół publicznych, c) placówki spoza systemu oświaty zatrudniające nauczycieli.

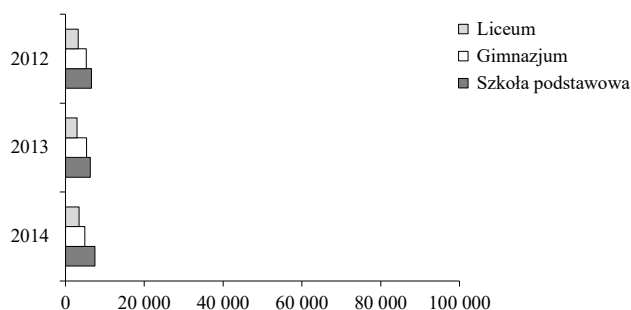
Analizując rozkład podejmowanych wjazdów dzieci i młodzieży poza miejsce swojego zamieszkania, lecz na obszarze kraju (rys. 1), to najliczniejszą grupą byli uczniowie szkół podstawowych oraz kolejno gimnazjaliści i licealiści (kolonie, obozy). Pragnąc uzyskać informacje pomocne we wstępnej prognoście – czy liczba wyjazdów w trzyletnim okresie ulega znaczącym zmianom, czy utrzymuje się na wyrównanym poziomie – zestawiono wszystkie wyniki. W roku 2013 ogólna liczba wyjazdów we wszystkich trzech grupach spadała. Kolejny rok przyniósł stabilny, nieznaczny wzrost (9%) w stosunku do roku poprzedzającego.

Z zestawień wynika, że znacznie mniejsza liczba respondentów podejmuje zagraniczne zorganizowane wyjazdy wypoczynkowe (rys. 2) aniżeli te odbywające się na terenie kraju. Szczególnie odnosi się to do najmłodszych grup respondentów, gdzie wartości są pięciokrotnie mniejsze niż w wyjazdach krajowych; w gimnazjach spadek był trzykrotnie mniejszy. W roku 2014 odnotowuje się nieznaczny wzrost w wyjazdach zagranicznych najmłodszych respondentów (16%) oraz licealistów (15%) względem roku poprzedzającego.

Rysunek 1. Wypoczynek dzieci i młodzieży poza miejscem zamieszkania – zorganizowany w kraju w latach 2012/2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

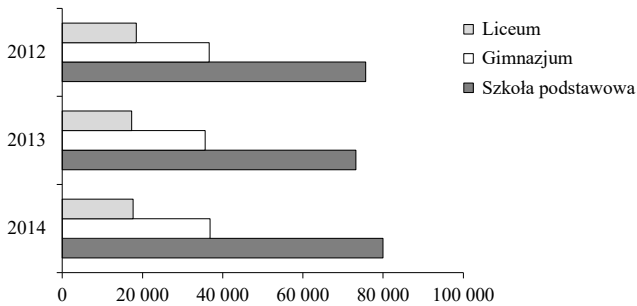
Rysunek 2. Wypoczynek dzieci i młodzieży poza miejscem zamieszkania – zorganizowany za granicą w latach 2012/2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Krajowy, wcześniej niezaplanowany wypoczynek dzieci i młodzieży, który odbywa się poza miejscem zamieszkania (rys. 3), jest jedną z najczęściej podejmowanych form wypoczynku jeśli chodzi o wszystkie grupy respondentów (szkoła podstawowa, gimnazjum i liceum). Dzieci i młodzież w tym czasie najczęściej przebywają u dziadków, najbliższej rodziny, przyjaciół lub wyjeżdżają z rodzicami. Najliczniej wyjeżdżają dzieci ze szkoły podstawowej, a trzyletnia analiza pokazuje, że tendencja nadal wzrasta.

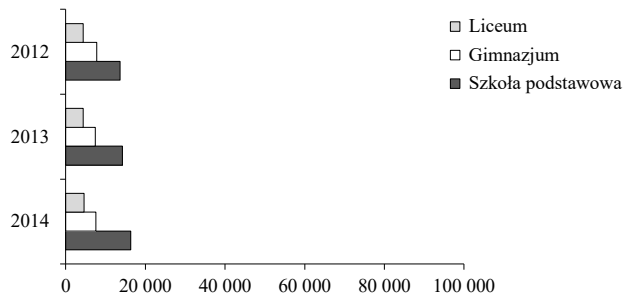
Nawiązując do wyjazdów zagranicznych (niezorganizowanych) zauważyć można, że młodzież utrzymuje stały poziom uczestnictwa w tego typu wyjazdach, natomiast odnotowuje się wzrostu uczestnictwa najmłodszych dzieci (17% w trakcie 2 lat), które najprawdopodobniej coraz częściej wyjeżdżają na wakacje z rodzicami (*last minute*) (rys. 4). Wypoczynek dzieci i młodzieży w miejscu zamieszkania to najczęściej tak zwane małe formy wypoczynku – półkolonie, akcje „Lato w mieście”. Kulturotwórcza rola rodziny polega nie tylko na przekazie wartości, norm i obyczajów, ale również na odkrywaniu i wspieraniu zainteresowań dzieci (Szczepański, 1970, s. 204,

209). Bardzo wyraźnie widać (rys. 5), że jeśli takie działania są podejmowane, to korzystają z nich głównie najmłodszy. Przekazywanie młodemu pokoleniu dziedzictwa kulturalnego oraz uczenie właściwego spędzania czasu wolnego (Przetacznik-Gierowska, Włodarski 1998, s. 45–47) w naturalnym i pierwotnym środowisku (w którym dziecko rozwija się i wychowuje) ma ogromny wpływ na kształtowanie osobowości, rozwój zdolności i umiejętności osiągnięcia sukcesu (Bragiel, 1994, s. 12). Rodzice w większości pracują, nie mając wystarczającej ilości czasu wolnego, aby zapewnić dzieciom atrakcje, powierzają więc swoje dzieci pod opiekę wykwalifikowanym organizatorom turystyki.

Rysunek 3. Wypoczynek dzieci i młodzieży poza miejscem zamieszkania – niezorganizowany w kraju w latach 2012/2014

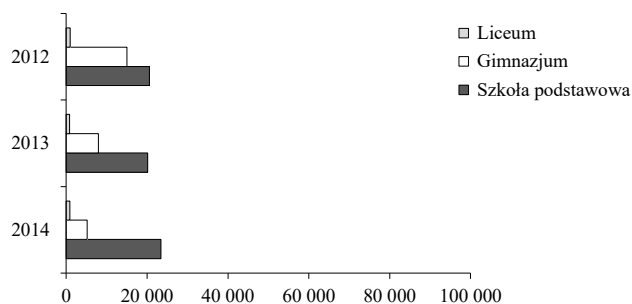
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Rysunek 4. Wypoczynek dzieci i młodzieży poza miejscem zamieszkania – niezorganizowany za granicą w latach 2012/2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

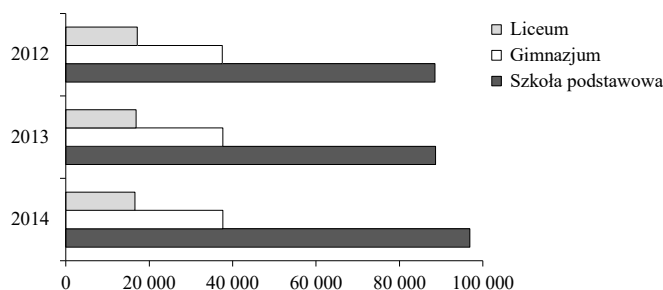
Wraz ze wzrostem wieku coraz mniejszy odsetek respondentów uczestniczy w tego typu działaniach. Młodzież często sama organizuje sobie swój czas wolny podejmując różne aktywności.

Rysunek 5. Wypoczynek dzieci i młodzieży w miejscu zamieszkania – zorganizowany w latach 2012/2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

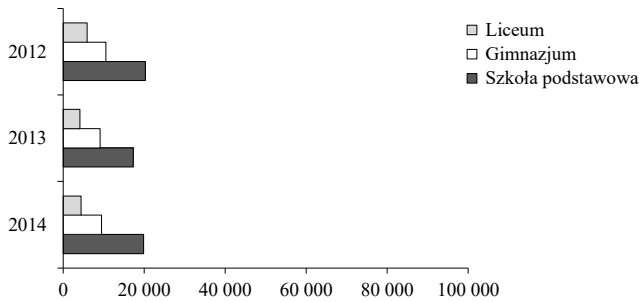
Znając już kierunki wyjazdów i predyspozycje respondentów, skupiono się na liczbie podejmowanych podróży wypoczynkowych. Zestawienie dotyczące korzystania dzieci i młodzieży z jednej formy wypoczynku (rys. 6) wyraźnie wskazuje, że rodzice, opiekunowie starają się zapewnić chociaż jedną możliwość podjęcia wypoczynkowej aktywności turystycznej. Każdy rok obejmuje podobną liczbę uczniów, nieznacznie natomiast w roku 2014 wzrosła liczba uczniów ze szkół podstawowych uczestniczących w wyjazdach (8%).

Rysunek 6. Korzystanie dzieci i młodzieży z form wypoczynku – jednej w latach 2012/2014

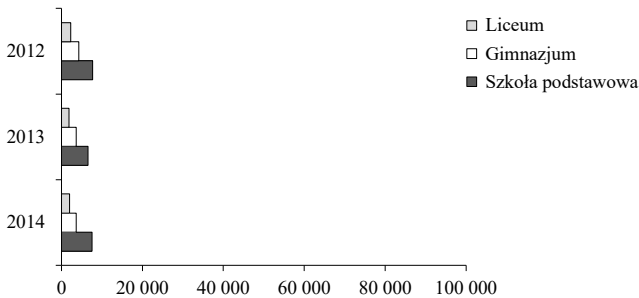
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Przyglądając się wyjazdom, które odbywają się częściej niż raz do roku (rys. 7 i 8), pojawia się pewna zależność – wyjazdy podejmowane są przez mniejszą, ale praktycznie niezmienną liczbę osób. Można zauważyć, że nie ma znaczących różnic w poszczególnych latach (nieznacznie rok 2014 ma większe wartości).

Rysunek 7. Korzystanie dzieci i młodzieży z form wypoczynku – dwóch różnych w latach 2012/2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Rysunek 8. Korzystanie dzieci i młodzieży z form wypoczynku – trzech lub więcej różnych w latach 2012/2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIO.

Znając preferencje i częstotliwość wyjazdów organizowanych w województwie wielkopolskim, podjęto również badania w szkołach. Zwrócono uwagę na aktywności turystyczne bezpośrednio powiązane z realizacją programu nauczania oraz harmonogramem roku szkolnego. Wybranymi pytaniami, na jakie poszukiwano odpowiedzi, były: Czy szkoła jest jedynym organizatorem wyjazdów dzieci i młodzieży? Czy również rodzice i najbliżsi angażują się w turystyczne życie najmłodszych? Pytania nawiązywały także do wcześniejszej tematyki wyjazdów odbywających się w czasie wolnym (tab. 1). Z uzyskanych danych wynika, że rodzice (40%) starają się zapewniać dzieciom wyjazd wypoczynkowy w czasie wolnym od zajęć szkolnych (wakacje letnie i zimowe), również i weekendowe krótkie wyjazdy nie są rzadkością (17%). Szczególnie w grupie gimnazjalistów popularne są pobyty na koloniach i obozach (13%).

Tabela 1. Pozaszkolne formy wyjazdów wielkopolskich uczniów

	Czy oprócz wyjazdów szkolnych jeździsz też... <i>(zaznacz odpowiednie formy)</i>			
	liczba	skumulowana liczba	procent	skumulowany procent
Weekendowe wycieczki z rodzicami	135	135	16,68727	16,6873
Rodzinne wakacje	313	448	38,68974	55,3770
Wyjazdy do babci	105	553	12,97899	68,3560
Kolonie i obozy	108	661	13,34981	81,7058
Inne	138	799	17,05810	98,7639
Braki	10	809	1,23609	100,0000

Źródło: badania własne.

Wolnoczasowe wycieczki, wyjazdy wypoczynkowe, powiązane są również z działaniem instytucji szkolnych, które często organizują takowe akcje popularyzujące aktywne spędzanie czasu wolnego przez dzieci i młodzież. Częstotliwość podejmowanych wyjazdów (tab. 2) potwierdza tendencję o stabilnej sytuacji turystyki szkolnej i pozaszkolnej.

Tabela 2. Podejmowane wyjazdy szkolne w latach 2012–2014

Czy w roku szkolnym 2014/2015 byłaś/eś, lub pojedziesz na wycieczkę szkolną?		Czy w roku szkolnym 2013/2014 byłaś/eś, na wycieczce szkolnej?	
liczba	procent	liczba	procent
Tak	623	643	79,48084
Nie	184	165	20,39555
Braki	2	1	0,12361
Suma	809	809	100,00000

Źródło: badania własne.

Tabela 3. Dominujący typ wyjazdów we wszystkich badanych szkołach

	Jaki typ wycieczek dominuje w Twojej klasie?			
	liczba	suma	procent	suma
Krajowe	759	759	93,81953	93,8195
Zagraniczne	42	801	5,19159	99,0111
Braki	8	809	0,98888	100,0000

Źródło: badania własne.

Ostatni analizowany punkt, który nawiązuje do wyjazdów pozaszkolnych, to zasięg podejmowanych wyjazdów szkolnych (krajowe i zagraniczne) (tab. 3). Można dostrzec, że aż 94% ogółu podejmowanych wyjazdów skupia się w obrębie granic państwa polskiego, a zaledwie 5% to międzynarodowe oferty podróży szkolnych.

Podsumowanie

Pośród wielu funkcji społecznych turystyki, najważniejszą rolę odgrywa funkcja wychowawcza. Proces wychowania rozumiany jest tu jako całokształt wpływów i oddziaływań kształtujących rozwój człowieka oraz przygotowujący go do życia w społeczeństwie. W miarę dorastania człowiek wkracza w kolejne grupy społeczne oraz przyswaja sobie określone role społeczne, które w tych grupach musi pełnić. Z uprawianiem turystyki łączą się bowiem takie cechy, jak: aktywność, wspólnota przeżyć, więzy koleżeństwa, odpowiedzialność, odwaga, zaradność. Kształtują one cechy osobowości i postawy społeczne, czyniąc z turystyki ważny element w bardzo skomplikowanym procesie wychowania oraz przygotowania człowieka do życia w społeczeństwie (Alejziak, 2000, s. 11–13).

Podjęcie podróży, coroczne wyjazdy pozwalają dzieciom i młodzieży bardziej zainteresować się turystyką i rekreacją. Zauważa się (co wynika również z badań), że gdy respondenci uczestniczyli w wycieczkach, doświadczyli aktywności, to podejmowali je także w przyszłym roku.

1. Turystyka utrwała, poszerza wiedzę oraz uczy wielu praktycznych umiejętności. W procesie poznawania świata szczególnie istotne znaczenie ma doświadczenie osobiste, które nabywamy od najmłodszych lat.
2. Zarówno najbliższa rodzina, jak i szkoła mają na uwadze dobro, rozwój dzieci i młodzieży. Osiąganie wyznaczonych celów odbywać się może zarówno w budynku placówki, domu, jak i poza nimi (okolica, atrakcje turystyczne). Wycieczki szkolne, wakacyjne wyjazdy wypoczynkowe łączy z pewnością mobilność, chęć rozbudzenia ciekawości i rozwój zainteresowań młodych ludzi.
3. Podjęcie aktywności turystycznej w województwie wielkopolskim skupia się w dużej mierze na wyjazdach krótkoterminowych w obrębie granic kraju. Opiekunowie, rodzice starają się, aby dzieci i młodzież, na tyle ile jest to możliwe, wyjeżdżały, aktywnie wykorzystując swój czas wolny.
4. Charakter wyjazdów uczniów szkół gimnazjalnych i licealnych różni się od najmłodszej grupy respondentów. Młodzież podejmuje krótsze i częstsze wyjazdy poza miejsce swojego zamieszkania. Charakterystyczne dla tej grupy są również wyjazdy niezorganizowane, coraz częściej podejmowane „na własną rękę”.
5. Jak wynika z analiz, dzieci są najbardziej mobilną grupą. Najczęściej korzystają z niezorganizowanych wyjazdów (wizyty u dziadków, rodziny) oraz z aktywnych form spędzania czasu wolnego odbywające się w najbliższej okolicy (wakacje w mieście, weekendowe warsztaty).
6. Ważnym czynnikiem wpływającym na uczestnictwo w warsztatach czy wyjazdach wypoczynkowych są koszty. Świadome ograniczeń władze, w tym Wielkopolski Kurator Oświaty, corocznie współfinansują letni wypoczynek dzieci i młodzieży szkolnej, aby umożliwić rozwoju krajoznawstwa wśród najmłodszych turystów.

Wychowawcze zadania, jakie niesie turystyka, wykraczają poza tradycyjne środowisko wychowawcze (szkoła, dom), należy więc wzbogacić i wykorzystać takie działania, jak np. organizowane wyjazdy turystyczno-wypoczynkowe. Analiza szeroko rozumianej wychowawczej roli wędrowek wakacyjnych rozpatrywana jest w odniesieniu do poszczególnych dziedzin wychowania (przyroda, kultura) (Denek, 1996). W województwie wielkopolskim widać potencjał (ukierunkowanie na wyjazdy), jaki powinno się wykorzystać, zarówno w szkołach, jak i poza nimi. Daje to szansę rozwoju nie tylko odbiorcom (dzieciom i młodzieży), ale również organizatorom ich podróży. Znając rynek, wymagania i trendy wyjazdów organizatorzy turystyki szkolnej, jak również nauczyciele (kierownicy wyjazdów) mają możliwość stworzenia odpowiedniego produktu turystycznego, który w efekcie przyniesie obopólne korzyści.

Literatura

- Adamski, F. (red.) (1991). *Wychowanie w rodzinie*. Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy.
- Alejziak, W. (2000). *Turystyka w obliczu wyzwań XXI wieku*. Kraków: ALBIS.
- Brańgel, J. (1994). *Rodzinne i osobowościowe uwarunkowania sukcesu szkolnego dziecka z rodziny rozwiedzionej*. Opole: Uniwersytet Opolski.
- Czerniawska, O., Juraś-Krawczyk, B. (2001). *Podróże jako projekt edukacyjny*. Łódź: Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi.
- Denek, K. (1996). *Na wakacyjnych szlakach*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Dziewulak, A., Kosel, E. i in. (1977). *Turystyka młodzieży: z badań nad wypoczynkiem młodzieży warszawskiej*. Warszawa: Instytut Turystyki – Dział Wydawnictw.
- Dumazadiera, J. (1968). Leisure. W: D. Stills (red.), *International Encyclopaedia of Social Science*, s. 248–254. London.
- Kawula, S., Brańgel, J., Janke, A.W. (2009). *Pedagogika Rodziny. Obszary i panorama problematyki*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Kowalczyk, A. (2002). *Geografia turystyki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Nowakowska, A. (2009). Turystyka jako zjawisko społeczno-ekonomiczne. W: G. Gołębski (red.), *Kompendium wiedzy o turystyce*, s. 1–44. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Majorczyk, M. (2010). Współczesna rodzina jako środowisko wychowawcze (socjalizacyjno- enkulturacyjne). *Scripta Comeniana Lesnensia*, 8.
- Mączak, A. (1984). *Peregrynacje. Wojaże. Turystyka*. Warszawa: Czytelnik.
- Podemski, K. (2005). *Socjologia podróży*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Przeclawski, K. (2004). *Człowiek a turystyka: zarys socjologii turystyki*. Kraków: ALBIS.
- Przeclawski, K. (1979). *Socjologiczne problemy turystyki*. Warszawa: Instytut Wydawniczy CRZZ.
- Przeclawski, K. (1984). *Turystyka a człowiek i społeczeństwo*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych.
- Przetacznik-Gierowska, M., Włodarski, Z. (1998). *Psychologia wychowawcza*. T. 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sarnecki, R. (2010). Edukacyjne aspekty czasu wolnego. W: K. Denek, A. Kamińska, W. Kojs, P. Oleśniewicz (red.), *Edukacja Jutra. Proces wychowania w szkole i poza nią*. Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza Humanista.
- Sikora, J. (1999). *Organizacja ruchu turystycznego na wsi*. Warszawa: WSiP.
- Szczepański, J. (1970). *Elementarne pojęcia socjologii*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- SIO (System Informacji Oświatowej) 2012–2014. Dane dotyczące wypoczynku dzieci i młodzieży. Pobrano z: www.cie.men.gov.pl/index.php/sio.html.
- Tauber, R.D., Siwiński, W. (1999). *Metodologia badań w dziedzinie rekreacji i turystyki*. Poznań: WSHiG.

- Turowski, J. (1998). Rola Rodziny w kształtowaniu kultury; właściwości strukturalne rodziny i jej zagrożenia. W: L. Dyczewski, D. Wadowski (red.), *Kultura dnia codziennego i świątecznego w rodzinie*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.
- Urry, J. (2002). *The Tourist Gaze*. London: SAGE Publications.
- Warszyńska, J., Jackowski, A. (1978). *Podstawy geografii turystyki*. Warszawa: PWN.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 stycznia 1997 r. Dz.U. nr 12, poz. 67. Pobrano z: www.isap.sejm.gov.pl (10.10.2015).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 8 listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki. Dz.U. nr 135, poz. 1516.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2012 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych gromadzonych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych. Dz.U. poz. 957.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu danych gromadzonych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych. Dz.U. poz. 1149.
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2014 r. Dz.U. poz. 1118 ze zm. Pobrano z: www.ko.poznan.pl (10.01.2015).
- Żelazna, K., Górska-Warsewicz, H. (2013). Zachowania turystyczne młodzieży. *Problemy Turystyki i Rekreacji*, 2, 36–51.

CHILDREN AND YOUTH TOURISM IN THE REGION OF GREATER POLAND

KEYWORDS | tourist activity, touring, recreation trips

ABSTRACT

Organized trip away from home is a conscious and planned action to deepen cultural interests and sightseeing according to the individual needs of the participants. Days off from school are an excellent opportunity to take care of holidays for children and young people. Different forms of recreation complement the work of schools and help to promote physical activity. The article presents the basic features of the extracurricular activities of children and youth tourism in the region of Greater Poland. Considerations are based on data obtained from the Education Information System, and the results of empirical research conducted on a random sample of students from schools in Greater Poland.